

BENEDICTVS QUI VENIT (gezegend hij die komt)

De titel van dit artikel komt mogelijk wat vreemd over en is voor meer dan één uitleg vatbaar. Puur numismatisch is er maar één juiste invalshoek: als er niet genoeg ruimte is om de hele tekst op een munt te vermelden moeten we soms genoegen nemen met een deel er van. Dit is het geval bij de kleinere denominaties van de stad Kampen waar ik graag een nog niet beschreven type aan wil toevoegen. Alvorens het nieuwe type te beschrijven, belicht ik eerst een munt waar wel de hele tekst op voor komt: de enkele groot van Kampen, in Van der Chijs te vinden op bladzijde 327 en

plaat XV-12 in het deel Overijssel. Op de voorzijde staat het wapen van het Oversticht in een dubbellijnige zespas. Als omschrift staat hier tussen twee parelcirkels: + BENEDICT . QVI . VENIT . IN . NOME . DNI. Voluit is dit: benedictvs qui venit in nomine domini (= gezegend hij die komt in de naam des Heeren). Dit is de spreuk van de stad Hasselt, die ook op de munten van de stad Kampen voorkomt. De keerzijde toont een gevoet kruis met in de vlakken tussen de benen van het kruis: CAMP' (= Kampen). Hier luidt het omschrift tussen de parel-

cirkels: + MONE / TA*NO / VA*DE / CAMPE (= nieuwe munt van Kampen). Van der Chijs noemt als gewicht 1,2 gram en als zeldzaamheid Z6; buiten zijn eigen verzameling kende hij geen exemplaren. De diameter van zijn tekening is 24 mm.

In veilingen in 1995 en 1999 komt een muntje met vrijwel hetzelfde uiterlijk voor en wordt daar omschreven als kwart groot. De diameters op de foto's in de veilingcatalogi zijn respectievelijk 16 en 19 mm. Gewichten worden in beide gevallen niet gegeven. In de beschrijvingen wordt ten onrechte melding gemaakt van een 'polylobe' op de voorzijde van de munt. In tegenstelling tot de groot en de dubbele groot van de stad Kampen waarop de polylobe als zes- of achtpas wel voorkomt, is dit namelijk niet het geval bij het munttype dat hierna wordt beschreven. Ook in 2009 is een soortgelijk muntje onder de hamer gekomen dat 17 mm in doorsnee meet en 0,33 gram weegt. Bij dit muntje is echter een stuk uit de rand gebroken waardoor het gewicht van een compleet exemplaar hoger zal zijn. In Van der Chijs en Van Gelder komt dit munttype niet voor.

Naast deze drie munten zijn recent nog twee munten van dit type boven de vloer en de grond gekomen.

Van onder de kerkvloer

Tijdens de restauratie van de Sint Maartenskerk te Hallum in 2010 werd onder de vloer de volgende munt gevonden. Op de voorzijde staat het wapen van het Oversticht, omringd door drie roosjes. De onderzijde van het wapen heeft een

spadevorm, terwijl het wapen op de groot aan de onderzijde rond is. Tussen twee parelcirkels staat het omschrift: +BENEDICT.QVI.VENIT.I. Op dit muntje komt de spreuk dus niet verder dan: gezegend hij die komt. Daarna volgt nog een I, waarschijnlijk van het woord IN. Op de keerzijde staat hetzelfde type kruis en CAMP' als op de eerder beschreven groot. Het omschrift tussen de parelcirkels is hier: MON / ETA / CAM / PEN. Het gewicht is 0,43 gram en de diameter 18 mm.

Uit de grond

In 2011 is in Weststellingwerf een vrijwel identiek exemplaar gevonden van het munttype zoals gevonden in de kerk van Hallum. Het muntbeeld op zowel de voor- als keerzijde wijkt niet noemenswaardig af, de omschriften verschillen wel op enkele punten. Hoewel grotendeels onleesbaar, staat op de voorzijde duidelijk BENEDICTVS in plaats van BENEDICT. De koppeltokens tussen de woorden zijn geen punten maar cirkeltjes. Dezelfde cirkeltjes komen terug in het omschrift op de keerzijde: •MON / ETA• / CAM / PEN. Het gewicht van dit exemplaar is 0,5 gram en de diameter bedraagt 17 mm.

Munttype en datering

Van Gelder beschrijft in 1958 een soortgelijk munttype als een kwart groot (nummer 35). Dat type draagt dezelfde halve spreuk, maar heeft bloemetjes in plaats van CAMP' in de hoeken van het kruis. Vanwege het voorkomen van dat type in de vondst Barneveld 1958 wordt

2 x ware grootte

de datering op omstreeks 1425 gesteld. In de veilingcatalogi van de genoemde veilinghuizen komt het type met bloemetjes ook geregeld voor.

De muntjes uit Hallum en Weststellingwerf sluiten qua munttype uitstekend aan bij Van Gelder 35; een datering in het tweede kwart van de vijftiende eeuw is dan ook aannemelijk. ■

LITERATUUR

P.O. VAN DER CHIJS *De Munten der voormalige Heeren en Steden van Overijssel van de vroegste tijden tot aan de Pacificatie van Gend* (Haarlem, 1854).

H. ENNO VAN GELDER Noord-Nederlands kleingeld omstreeks 1400 *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 45 (Amsterdam, 1958), 83-109.

J.J. GROLLE *Latijnse spreuken op Nederlandse munten* (Amsterdam, 1984).

LAURENS SCHULMAN B.V. Veiling 14, 3-4-5 April 1995, nummer 1075.

LAURENS SCHULMAN B.V. Veiling 22, 19-20 April 1999, nummer 544.

MUNTEN- EN POSTZEGELORGANISATIE Veiling 22-23 Mei 2009, nummer 878.

Noot van de redactie: de munten zijn in NUMIS te vinden onder de nummers: 1120572 (Hallum) en 1120573 (West-Stellingwerf)